

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Τ.Θ. 1602 54124 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΤΗΛ: +30 2310 996 660 FAX: +30 2310 996 663

ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΟΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΣΜΟΣ

Γένεσις - Προσδοκίαι - Διαψεύσεις

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

Στήν Θεσσαλονίκη συνήλθε καί διεξήγαγε μέ μεγάλη έπιτυχία τίς έργασίες του «Διορθόδοξο Θεολογικό Συνέδριο» μέ θέμα «Οΐκουμενισμός: Γένεση-Προσδοκίες-Διαψεύσεις». Τό συνέδριο συνδιοργάνωσαν τό Τμήμα Ποιμαντικής καί Κοινωνικής Θεολογίας τής Θεολογικής Σχολής του 'Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καί ή 'Εταιρεία 'Ορθοδόξων Σπουδών. Οί έργασίες διεξήχθησαν άπό 20 μέχρι 24 Σεπτεμβρίου 2004 στήν Αΐθουσα Τελετών του 'Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Τήν έναρξη τών έργασιών έκήρυξε ό Παναγιώτατος Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης κ. 'Ανθιμος. Παρέστησαν καί έχαιρέτησαν τό Συνέδριο μητροπολίτες, ό νομάρχης Θεσσαλονίκης κ. Παναγιώτης Ψωμιάδης, βουλευτές καί πανεπιστημιακοί καθηγητές.

'Ενώπιον πολυπληθοῦς άκροατηρίου, πού άπετελεΐτο άπό καθηγουμένους ιερών μονών, κληρικούς, μοναχούς καί λαϊκούς, μεταξύ τών όποιων ήσαν πολλοί θεολόγοι, καθηγηταί τών δύο Θεολογικών Σχολών καί φοιτηταί τής Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, επί πέντε ήμέρες, έξήντα (60) έκλεκτοί εισηγηταί, μεταξύ τών όποιων καί έπίσκοποι, άπό πολλές 'Ορθόδοξες 'Εκκλησίες, άνέλυσαν τό φαινόμενο του Οΐκουμενισμού άπό κάθε πλευρά.

Μέ βάση τίς πολλές εισηγήσεις καί τίς διεξαχθεΐσες ενδιαφέρουσες συζητήσεις οί σύνεδροι προέβησαν στίς άκόλουθες έκτιμήσεις καί προτάσεις:

Α. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

1. Ὁ Οἰκουμενισμός κατασκεύασμα τοῦ Παπισμοῦ καί τοῦ Προτεσταντισμοῦ.

Ἐπομένως ἀποκρύπτει τήν ἀπομάκρυνση ἀπό τήν ἀληθῆ Ἐκκλησία.

Ὁ Οἰκουμενισμός ξεκίνησε στίς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰῶνος στούς κόλπους τοῦ Προτεσταντισμοῦ, ὡς προσπάθεια νά ἐπανεύρει τήν ἐνότητά του ὁ διηρημένος σέ πάμπολλες ομάδες καί παραφυάδες προτεσταντικός κόσμος. Δέν ἔχει καμμία σχέση μέ τήν οἰκουμενικότητα καί καθολικότητα τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία διασώζεται μέ πληρότητα, γεωγραφική καί ἐκκλησιολογική, στήν Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία, δηλαδή στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἐξακολουθεῖ νά πιστεύει *«ὅ,τι πάντοτε, πανταχοῦ καί ὑπό πάντων ἐπιστεύθη»*. Ἡ ὑπαρξη αἵρέσεων καί σχισμάτων δέν ἀναιρεῖ οὔτε τήν ἐνότητα οὔτε τήν οἰκουμενικότητα καί καθολικότητα τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐκκλησία ἐξακολουθεῖ νά εἶναι μία καί καθολική. Οἱ αἵρέσεις καί τά σχίσματα, ὅπως εἶναι οἱ «καθολικές» καί προτεσταντικές «ἐκκλησίες» τῆς Δύσεως καί οἱ ἀντιχαλκηδόνιες τῆς Ἀνατολῆς, δέν εἶναι οἱ νόμιμες καί αὐθεντικές τοπικές ἐκκλησίες αὐτῶν τῶν χωρῶν· ἐπανευρίσκουν τήν ἐνότητα καί καθολικότητα, καθίστανται ἀληθεῖς ἐκκλησίες, ὅταν ἐνσωματωθοῦν στήν πίστη καί στή ζωή τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία δέν εἶναι ἀπλῶς ἡ ἀληθῆς Ἐκκλησία· εἶναι ἡ μόνη Ἐκκλησία. Ἐπομένως τό λεγόμενο «Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν», ὡς φορέας, ἀπό τήν ἀρχή μέχρι σήμερα, τοῦ Προτεσταντικοῦ Οἰκουμενισμοῦ, εἶναι ὑπό ἀληθῆ ἐκκλησιολογική ἔννοια «Παγκόσμιο Συμβούλιο αἵρέσεων καί σχισμάτων».

Ἀπό τήν ἐνότητα καί καθολικότητα τῆς Ἐκκλησίας ἐξῆλθε στίς ἀρχές τῆς δεύτερης χιλιετίας μέ τό σχίσμα τοῦ 1054 μ.Χ. ὁ Παπισμός, ὁ ὁποῖος μέ τήν υἱοθέτηση αἵρέσεων, ὅπως αὐτές τοῦ filioque καί τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα, παρέσυρε στήν αἵρεση καί στήν πλάνη τήν μέχρι τότε ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, ἡ ὁποία ἀνέδειξε πολλούς ἁγίους, μάρτυρας καί ὁμολογητάς. Ἀποκομμένη ἀπό τήν μία καί ἀληθῆ Ἐκκλησία ἡ τοπική Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, αἰχμάλωτη τοῦ Σχολαστικισμοῦ καί τῶν κοσμικῶν ἐπιδιώξεων τῶν παπῶν, ὄχι μόνον δέν κατόρθωσε νά κρατήσῃ σέ ἐνότητα τόν δυτικό Χριστιανισμό, ἀλλά ἔγινε πηγὴ νέων αἵρέσεων καί σχισμάτων, ὅπως τῆς προτεσταντικῆς Μεταρρυθμίσεως τοῦ 16ου αἰῶνος στίς ποικίλες μορφές της, τοῦ Ἀγγλικανισμοῦ καί τοῦ Παλαιοκαθολικισμοῦ. Ἀλλοίωσε τόν θεανθρώπινο χαρακτήρα τῆς Ἐκκλησίας σέ ἀνθρώπινο καθίδρυμα κατεξουσιάσεως τῶν πιστῶν καί ὁδήγησε σέ ἀποχριστιάνιση καί ἀποεκκλησιοποίηση τῆς Εὐρώπης. Εἰσηγητές καί σύνεδροι ἀποδέχθηκαν τόν προσφύεστατο ὀρισμὸ τοῦ Οἰκουμενισμοῦ πού μᾶς ἄφησε ὁ ὄσιος Γέροντας π. Ἰουστίνος Πόποβιτς σύμφωνα μέ τόν ὁποῖο: *«Ὁ Οἰκουμενισμός εἶναι κοινόν ὄνομα διὰ τούς ψευδοχριστιανισμούς, διὰ τὰς ψευδοεκκλησίας τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Μέσα του εὐρίσκεται ἡ καρδιά ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν οὐμανισμῶν μέ ἐπὶ κεφαλῆς τόν Παπισμόν. Ὅλοι δέ αὐτοὶ οἱ ψευδοχριστιανισμοί, ὅλοι αἱ ψευδοεκκλησίαι δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά μία αἵρεσις παραπλεύρως εἰς τήν ἄλλην αἵρεσιν. Τό κοινόν εὐαγγελικόν ὄνομά τους εἶναι ἡ παναίρεσις»*¹.

Οἱ ἐνωτικές προσπάθειες μεταξύ Ρώμης καί Κωνσταντινουπόλεως πού ἔγιναν κατά τήν διάρκεια πέντε αἰῶνων, ἀπό τό σχίσμα μέχρι τήν ἄλωση τῆς Πόλεως ἀπό

τούς Τούρκους τό 1453, μέ αντίστοιχους θεολογικούς διαλόγους, απέτυχαν, διότι δέν συνοδεύονταν από ἀληθή μετάνοια, προθυμία αποκηρύξεως τῆς πλάνης καί ἐπιστροφῆς στήν Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία. Οἰκονομίες καί ὑποχωρήσεις σέ θέματα πίστεως γιά τήν ἐπίτευξη τῆς ἐνώσεως ἀποκρούσθηκαν πάντοτε ἀπό τήν ἀγρυπνοῦσα καί φυλάττουσα συνείδηση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος. Παρά τήν προφανῆ ἐγκόσμια σκοπιμότητα καί πολιτική χειραγώγηση δέν κατέληξαν πάντως αὐτές οἱ προσπάθειες σέ δογματικό μινιμαλισμό, σέ συγκρητιστική ἰσοπέδωση καί σέ κοσμική ἀγαπολογία, ὅπως οἱ οἰκουμενιστικοί διάλογοι τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Ἐπεκράτησε ἡ ἀποστολική καί ἀγιοπατερική ἀρχή ὅτι «οὐ χωρεῖ συγκατάβασις εἰς τά τῆς πίστεως».

Αὐτό πού δέν κατορθώθηκε ἐπί αἰῶνες μέ τόν Παπισμό ἐπιχειρεῖται ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰῶνος μέ τόν προτεσταντικό Οἰκουμενισμό, τόν ὁποῖον ἐνίσχυσε καί ὁ παπικός Οἰκουμενισμός μετά τήν Β΄ Βατικάνειο Σύνοδο (1963-1965). Ἀμφότεροι, Παπισμός καί Προτεσταντισμός, χάνουν διαρκῶς τό κῦρος τους σέ Ἀμερική, Εὐρώπη καί ἀπανταχοῦ τῆς γῆς. Μέ τόν Οἰκουμενισμό προσπαθοῦν νά καλυφθοῦν, νά ἀποκρύψουν τήν ἀλλοτρίωση καί ἀπομάκρυνσή τους ἀπό τήν μόνη καί ἀληθῆ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, νά κατοχυρώσουν τήν μεγαλύτερη ἐκκλησιολογική αἵρεση τῶν αἰῶνων, ὅτι δηλαδή δέν ὑπάρχει, ὅτι ἐξέλιπε ἡ Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία, ὅτι ὅλες οἱ χριστιανικές ὁμολογίες διασώζουν στοιχεῖα ἐκκλησιαστικότητας, ὥστε νά μή προβληματίζονται οἱ πιστοί τους καί ἀναζητοῦν τήν ἀληθῆ Ἐκκλησία καί τήν σωτηρία τους.

2. Οἱ προβαλλόμενοι λόγοι τῆς συμμετοχῆς τῶν Ὁρθοδόξων δέν εἶναι ἀληθεῖς καί ἔχουν διαψευσθῆ.

Δυστυχῶς στήν παναίρεση αὐτή τοῦ Οἰκουμενισμοῦ, μέ τίς βαρύτερες σωτηριολογικές ἐπιπτώσεις, ἀναμίχθηκε ἀπό τήν ἀρχή καί ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μέ κάκιστες πρωτοβουλίες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Μέ τίς γνωστές ἐγκυκλίους τῶν ἐτῶν 1902, 1920 καί 1952 εἰσῆλθε στήν οἰκουμενιστική διαδικασία, ἀναλαμβάνοντας μάλιστα ἡγετικό ρόλο σ' αὐτήν. Ἡ παλαιά ἀποστολική καί ἀγιοπατερική στάση του ἔναντι τῶν αἵρέσεων καί τῶν σχισμάτων ἀλλάζει ριζικά ἀπό τό 1902 μέ τήν ἐπίδραση τῆς διεθνοῦς πολιτικῆς συγκυρίας. Ἀπό τήν ἐποχή μάλιστα τοῦ πατριάρχου Ἀθηναγόρου μέχρι σήμερα κατέστη καί ἐπίσημη στάση τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, στήν ὁποία παρέσυρε ὀλίγον κατ' ὀλίγον καί τίς ἄλλες αὐτοκέφαλες ἐκκλησίες, οἱ ὁποῖες στήν πλειονότητά τους ἀντιμετώπισαν στήν ἀρχή καί μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ δευτέρου μισοῦ τοῦ 20οῦ αἰῶνος μέ πολύ δισταγμό καί ἐπιφυλάξεις τίς σχετικές πρωτοβουλίες. Στό Συνέδριο διαπιστώθηκε ἀπό τίς εἰσηγήσεις καί τίς συζητήσεις ὅτι τά κίνητρα τῆς συμμετοχῆς τῶν αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν στήν Οἰκουμενική Κίνηση, δέν ἦσαν πνευματικά, ἀλλά πολιτικά, κοινωνικά, ἐθνικά· ἡ κάθε μία ἐκκλησία ξεχωριστά ἐπεδίωξε μέ τή συμμετοχή της, εἴτε νά ἐξασφαλίσει τήν προστασία καί τήν ἐνίσχυση εἴτε νά ἀποφύγει τήν ὀργή τοῦ πανίσχυρου δυτικοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ὅπως ἐγινε καί στίς παλαιές ἐνωτικές συνόδους κατά τήν ἐποχή τῶν σταυροφοριῶν καί ὀλίγον πρό τῆς ἀλώσεως.

Ἡ ἀπουσία θεολογικῶν καί πνευματικῶν λόγων, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας δέν προσφέρεται στούς ἑτεροδόξους ὁ γνήσιος εὐαγγελικός λόγος καί ἡ σώζουσα ἀλήθεια, δέν ὁμολογεῖται φυσικά ἀπό τούς ὑποστηρικτάς τοῦ Οἰκουμενισμοῦ, μεταξύ τῶν ὁποίων ἀσφαλῶς ὑπῆρξαν καί σημαντικές θεολογικές προσωπικότητες μέ ἀγαθά κίνητρα καί ὀρθόδοξη μαρτυρία στά πρῶτα στάδια τοῦ Οἰκουμενισμοῦ. Οἱ προβληθέντες καί προβαλλόμενοι θεολογικοί καί πνευματικοί λόγοι ὑπέρ τῆς συμμετοχῆς τῶν Ὁρθοδόξων στούς διμερεῖς καί πολυμερεῖς θεολογικούς διαλόγους καί στό ὀνομαζόμενο «Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν» εἶναι βασικῶς δύο: ἡ ἀγάπη πρὸς τούς ἑτεροδόξους καί ἡ μαρτυρία τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως. Ἡ ἀγάπη ὅμως δέν χωρίζεται ἀπό τήν ἀλήθεια. Ὅταν ὁ διάλογος τῆς ἀγάπης δέν συνυπάρχει μέ τόν διάλογο τῆς ἀληθείας καί δέν ὀδηγεῖ στήν συνάντηση καί ἀποδοχή τῆς σώζουσας ἀληθείας, πού εἶναι ὁ Χριστός καί ἡ Ἐκκλησία Του, εἶναι ἐπικίνδυνη παγίδα πού ὀδηγεῖ σέ συγκρητιστική ἀδιαφορία καί ἀπομακρύνει ἀπό τήν ἐνότητα τῆς πίστεως καί τήν κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀπομακρύνει ἀπό τήν σωτηρία. Δέν ὑπάρχει χειρότερο κακό ἀπό τήν στέρηση τῆς σωτηρίας, καί μόνον ὡς ἔργο ἀγάπης δέν μπορεῖ νά χαρακτηρισθεῖ. Εἶναι δυνατόν νά στρέφεται ἡ ἀγάπη ἐναντίον τῆς ἀλήθειας; Ἡ αἴρεση εἶναι ἀναλήθεια, ψεῦδος, δαιμονισμός, μῖσος καί παραποίηση τῆς ἀλήθειας τῆς Ἐκκλησίας, ἀγάπη τοῦ ψεύδους. Στούς οἰκουμενικούς διαλόγους «χρησιμοποιήθηκε» περισσῶς ἡ ἀγάπη καί χάθηκε ἡ ἀλήθεια, πού θεωρήθηκε ὡς ἀναζητούμενη, ὡς μή ὑπάρχουσα σέ καμμία ἀπό τίς ἐκκλησίες. Ἡ Ὁρθόδοξη Καθολική Ἐκκλησία δέν ἀναζητᾷ τήν ἀλήθεια. Τήν ἔχει. Καί αὐτήν πρέπει ἐν ἀγάπῃ νά δώσει στούς ἑτεροδόξους πού τήν στεροῦνται ἢ τήν ἔχουν ἀλλοιώσει. Προτιμᾶται τῆς ἀγάπης ἡ ἀλήθεια, ὅπως διδάσκει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης Χρυσόστομος: *«Εἴ ποῦ τήν εὐσέβειαν παραβλαπτομένην ἴδοις, μή προτίμα τήν ὁμόνοιαν τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ἴστασο γενναίως ἕως θανάτου... τήν ἀλήθειαν μηδαμοῦ προδιδούς»*². Καί συνιστᾷ μέ ἔμφαση: *«Μηδέν νόθον δόγμα τῷ τῆς ἀγάπης προσχήματι παραδέχσθε»*³. Ὁ Οἰκουμενισμός περιπίπτει σέ φοβερό ἀμάρτημα, καί διότι ἀρνεῖται τήν ἀλήθεια, τήν ὁποία πολλοί ἑτεροδόξοι ἀγωνίσθηκαν πολύ νά βροῦν, καί διότι προσπαθεῖ νά κλείσει τήν πόρτα σέ ὅσους τήν ἀναζητοῦν. Κατά ἀλήθειαν, τά λόγια τοῦ Χριστοῦ πρὸς τούς Φαρισαίους ἔχουν ἐφαρμογή καί στούς οἰκουμενιστάς: *«Οὐαὶ δέ ὑμῖν, Γραμματεῖς καί Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κλείετε τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· ὑμεῖς γάρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδέ τούς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν»*⁴.

Ὡς πρὸς τήν ἐπιδιωκόμενη μαρτυρία τῆς πίστεως, ἀκόμη καί ἂν ἀποτελοῦσε ἀγαθή προσδοκία καί ἐλπίδα, αὐτό ἔχει ἐκ τῶν πραγμάτων διαψευσθῆ. Δέν μπορεῖ πάντως νά νομίζει κανεὶς ὅτι θά μαρτυρήσει καί θά κηρύξει τήν Ὁρθόδοξη Πίστη, ἀρχίζοντας μέ προδοσία τῆς πίστεως. Ἡ ἴδια ἡ πράξη τῆς συμμετοχῆς στό «Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν» καί στούς θεολογικούς διαλόγους μέ τούς αἰρετικούς Παπικούς, Προτεστάντες καί Μονοφυσίτες, συνιστᾷ ἄρνηση τῆς μοναδικότητος τῆς Ἐκκλησίας, ἐξίσωση καί ἐξομοίωση τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας μέ τίς αἱρέσεις καί τά σχίσματα. Εἶναι, ὅπως ἐλέχθη, ἡ μεγαλύτερη ἐκκλησιολογική αἴρεση στήν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας. Διηρωτᾶτο ὁ ἀείμνηστος μητροπολίτης Σάμου κυρός Εἰρηναῖος, ἐκφράζων καί τήν θέση πολλῶν ἄλλων ἀρχιερέων: *«Πῶς εἶναι δυνατόν ὀρθόδοξοι ἀρχιερεῖς νά μετέχουν ἐκκλησιαστικοῦ ὀργανισμοῦ, ὅπου ἐξοβελίζεται ἡ Ἁγία Τριάς, οἱ δέ μετέχοντες*

πιστεύουν ότι ή Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εἶναι θρυμματισμένη καί ὅτι κάθε αἵρεσις εἶναι τεμάχιόν της καί ὅτι ή Ὁρθόδοξος Ἀνατολική Ἐκκλησία εἶναι καί αὐτή ἐν τεμάχιον;»⁵. Δέν ὑπάρχει πράγματι κανείς ἀνάμεσα στούς Ἀγίους Ἀποστόλους καί στούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος μέ τή διδασκαλία, τή ζωή καί τά ἔργα του θά μπορούσε νά χρησιμεύσει ὡς παράδειγμα, πού θά δικαιολογοῦσε τήν ιδιότητα μέλους καί τήν περαιτέρω παραμονή μας σέ μία παρασυναγωγή αἰρετικῶν, ὅπως τό «Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν», καί σέ παρόμοια συμβούλια καί συνάξεις.

Ἐπειδή λοιπόν ή ρίζα τοῦ Οἰκουμενισμοῦ ἦταν καί εἶναι κακή, γι' αὐτό καί οἱ καρποί του εἶναι κακοί: «Ἐκ γάρ τοῦ καρποῦ τό δένδρον γινώσκεται»⁶. Ἐκλεισε ὁ Οἰκουμενισμός ἕνα σχεδόν αἰῶνα ζωῆς, ἔδειξε σαφῶς τήν ταυτότητά του καί μπορούμε μέ ἀσφάλεια νά τόν κρίνουμε. Ἀνησυχοῦν μάλιστα γιά τήν πορεία του καί τά ἀδιέξοδα στά ὁποῖα ὀδήγησε ἀκόμη καί συνειδητοί ὑπέρμαχοι καί ὑποστηρικταί του ἀπό πλευρᾶς Ὁρθοδόξων, καί προσπαθοῦν μέ πολλούς τρόπους νά ἀποτρέψουν τήν ἤδη ἀρξαμένη καί τείνουσα νά αὐξηθεῖ ἀποχώρηση πολλῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Στό Συνέδριο ἀπό πολλούς εἰσηγητάς παρουσιάσθηκε ή ὀλέθρια καρποφορία τῶν θεολογικῶν διαλόγων καί τῆς συμμετοχῆς μας στό «Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν». Πρίν παρουσιάσουμε ἐν συντομία τά ἀποτελέσματα τῶν θεολογικῶν διαλόγων, παραθέτουμε τήν σημαντική ἐκτίμηση εἰσηγητῶν καί συνέδρων, σύμφωνα μέ τήν ὁποία ἀπό τήν ἐξάπλωση τοῦ οἰκουμενιστικοῦ κινήματος καί τήν παρουσία τῶν Ὁρθοδόξων στό «Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν» κατά τά τελευταῖα ἐξήντα χρόνια οἱ οἰκουμενισταί δέν ἔχουν μεταστρέψει κανένα ἑτεροδόξο στήν Ὁρθόδοξη πίστη. Ἀντιθέτως οἱ μεταστροφές ἔγιναν παρά τήν ἐπικρατήσασα στόν Οἰκουμενισμό τάση νά παραμένουν ὅλοι στίς ὁμολογίες τους, ἐν ὄψει τῆς ἀναμενομένης ἐνώσεως τῶν «ἐκκλησιῶν». Ἐπίσκοποι τῆς διασπορᾶς ἀρνήθηκαν νά δεχθοῦν στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἐπιστρέφοντες ἑτεροδόξους. Πού λοιπόν στηρίζεται καί πού βρῖσκεται ή πολυδιαφημισθεῖσα μαρτυρία τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως; Ἀντίθετα, ἀντί νά μαρτυροῦμε τήν ἀλήθεια, συμμαρτυροῦμε τήν αἵρεση καί τήν πλάνη. Ἐχει ἐπέλθει ἀπό τόν μακροχρόνιο καί μοναδικό στήν ἐκκλησιαστική ἱστορία συγχρωτισμό μας μέ τούς αἰρετικούς τέτοια ἀλλοτρίωση καί ἄμβλυνση τοῦ ὀρθοδόξου φρονήματος, ὥστε εὐχερῶς πλέον κληρικοί καί θεολόγοι ὑπογράφουν κείμενα διαλόγων, ὅπου προσβάλλονται καί ἀθετοῦνται ἀποστολικά καί πατερικά δόγματα, ή αἵρεση παρουσιάζεται ὡς ἀλήθεια, καί οἱ αἰρετικοί ἐμφανίζονται ὡς Ὁρθόδοξοι, τό δάπτισμα καί τά μυστήριά τους ἀναγνωρίζονται ὡς ἔγκυρα, γι' αὐτό καί σταδιακά ἀπό τίς συμπροσευχές προχωροῦμε καί στήν μυστηριακή κοινωνία (intercommunio).

3. Ὁ διάλογος μέ τούς Ρωμαιοκαθολικούς ἀνώφελος καί ἐπιζήμιος.

Ἔτσι, γιά νά ἀρχίσουμε ἀπό τόν Παπισμό, διαπιστώθηκε ὅτι ὁ ὑπερεικοσαετής θεολογικός διάλογος ἄρχισε κατά πρωτοφανή μεθόδευση ὄχι ἀπό τά χωρίζοντα, ἀλλά ἀπό τά ἐνοῦντα, ὥστε οἱ μέν πιστοί τῆς Ρώμης νά ἐφησυχάζουν καί νά μήν ἀναζητοῦν ἄλλοῦ τήν ἀλήθεια, ἀφοῦ δέν ὑπάρχουν μεγάλες διαφορές καί ὅλοι ἀνήκουν στήν Ἐκκλησία, οἱ δέ κληρικοί τοῦ πάπα νά ἀξιοποιοῦν ἐπικοινωνιακά τίς συναντήσεις μέ τούς Ὁρθοδόξους καί τίς συμπροσευχές, ὥστε νά προωθοῦν τόν ἐπαίσχυντο καί

ὑπουλο θεσμό τῆς Οὐνίας μεταξύ πτωχῶν καί ταλαιπωρημένων ἀπό δυσμενεῖς πολιτικές καί κοινωνικές συγκυρίες ὀρθοδόξων λαῶν, ἐκμεταλλεόμενοι τήν φτώχεια, καί τήν ἀνέχεια. Ἡ Οὐνία, μολοντί εὐθύνεται γιά τήν διακοπή τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου, ἐξακολουθεῖ νά ἐνισχύεται ἀπό τό Βατικανό μέ ποικίλους τρόπους. Σημαντικός ἀριθμός εἰσηγήσεων ἀφιερῶθηκε στήν ἐξέταση τῆς ἱστορικής ἐξελίξεως καί τῆς σημερινῆς δράσεως τῆς Οὐνίας, μέ τό συμπέρασμα ὅτι ἡ Ρώμη δέν ἀφίσταται τῶν προσηλυτιστικῶν καί ἐπεκτατικῶν της βλέψεων εἰς βάρος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τήν ὁποία ὑποκριτικά ὀνομάζει καί δέχεται ὡς «ἀδελφή ἐκκλησία». Τήν ὥρα πού συζητᾶ καί διαλέγεται, συγχρόνως ἀπλώνει ἀρπακτικά τό χέρι της σέ ὀρθόδοξα ποίμνια καί ἰδρύει ἐπισκοπές καί δικαιοδοσίες γιά προσηλυτιστικούς λόγους μέσα σέ ὀρθόδοξες δικαιοδοσίες, δέν κρύβει δέ καί τήν ἐπιθυμία νά ἀποκτήσει περισσότερα δικαιώματα ἐπί τῶν Παναγιῶν Προσκυνημάτων τῶν Ἁγίων Τόπων. Δέν δέχθηκε τήν καταδίκη τῆς Οὐνίας πού ὑπέγραψαν ὁμόφωνα Ὁρθόδοξοι καί Παπικοί θεολόγοι μέλη τῆς «Διεθνoῦς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς ἐπί τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξύ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας» κατά τήν Στ' Συνέλευση τῆς Ὀλομελείας στό Freising τοῦ Μονάχου (6-15 Ἰουνίου 1990), ἀπόδειξη περὶ τοῦ πόσο σέβεται καί πόσο θά σεβασθεῖ τά ἀποτελέσματα τοῦ ὁποιοῦδήποτε διαλόγου, ὅταν θίγουν τίς ἐπιδιώξεις της. Γιά νά ἐξαφανίσει δέ τελείως αὐτήν τήν καταδίκη, παρέσυρε τούς Ὁρθοδόξους σέ νέα συζήτηση τοῦ θέματος στό Balamand τοῦ Λιδάνου (17-24 Ἰουνίου 1993), ὅπου ἀθώωθηκε καί νομιμοποιήθηκε ἡ Οὐνία μέ τίς ὑπογραφές ἀντιπροσώπων ἑννέα αὐτοκεφάλων καί αὐτονόμων ἐκκλησιῶν (Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ρωσίας, Ρουμανίας, Κύπρου, Πολωνίας, Ἀλβανίας, Φιλλανδίας), ἐνῶ δέν ἔλαβαν μέρος ἀρνούμενες τήν μεθόδευση ἔξι ἐκκλησίες (Ἱεροσολύμων, Σερβίας, Βουλγαρίας, Γεωργίας, Ἑλλάδος, Τσεχοσλοβακίας).

Τό σημαντικώτερο ὅμως γνῶρισμα τοῦ κειμένου τοῦ Balamand δέν βρῖσκεται στήν ἀθώωση καί νομιμοποίηση τῆς Οὐνίας, ἀλλά στίς σοβαρές παραχωρήσεις τῶν Ὁρθοδόξων ἀντιπροσώπων σέ θέματα πίστεως. Γιά πρώτη φορά, μέ ἀθέτηση τῆς σταθερῆς καί καθαγιασμένης πατερικῆς παραδόσεως αἰῶνων ἀλλά καί συγχρόνων «Δηλώσεων» καί «Ἀποφάνσεων», Ὁρθόδοξοι θεολόγοι ἀρνοῦνται ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι ἡ Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία· δέχονται ὅτι συναποτελεῖ μετά τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας τήν Μία Ἐκκλησία καί εἶναι ἀπό κοινοῦ μέ αὐτήν ὑπεύθυνη γιά τήν διατήρηση τῆς Ἐκκλησίας στήν πιστότητα τῆς θείας οἰκονομίας. Γιά τόν λόγο αὐτό Ὁρθόδοξοι καί Ρωμαιοκαθολικοί ποιμένες πρέπει ἀμοιβαίως νά ἀναγνωρίζονται ὡς ἀληθεῖς ποιμένες τῆς ποίμνης τοῦ Χριστοῦ. Ὑπάρχει ἀμοιβαία ἀναγνώριση τῶν μυστηρίων, τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς καί τῆς ὁμολογίας τῆς ἀποστολικῆς πίστεως. Μετά ἀπό τό κείμενο τοῦ Balamand, ὅπου οὐσιαστικά ὑπεγράφη ἕνα νέο εἶδος Οὐνίας, δικαιολογοῦνται ἀπολύτως οἱ ἐπισκέψεις τοῦ πάπα στίς «ἀδελφές ἐκκλησίες» τῆς Ρουμανίας, τῆς Βουλγαρίας, τῆς Γεωργίας καί τῆς Ἑλλάδος. Δικαιολογεῖται ἐπίσης ἡ ἀποδοχή τῆς «Βαπτισματικῆς Θεολογίας» τῆς Β' Βατικανείου Συνόδου, ἀπό πολλούς Ὁρθοδόξους Θεολόγους. Σύμφωνα μέ αὐτήν τό ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας βάπτισμα τῶν αἰρετικῶν εἶναι ἔγκυρο καθ' ἑαυτό· τό βάπτισμα καθορίζει τά ὅρια τῆς Ἐκκλησίας καί ὄχι ἡ Ἐκκλησία τήν ἐγκυρότητα τοῦ Βαπτίσματος. Μέ τό βάπτισμα ὅλοι οἱ Χριστιανοί, ὅπου καί ἂν ἀνήκουν, γίνονται

μέλη τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, γι' αὐτό καί ὁ ἀναβαπτισμός τῶν ἑτεροδόξων ἀπό τούς Ὁρθοδόξους ἀπαγορεύεται ἤδη στό κείμενο τοῦ Balamand. Ἀπό τίς σχετικές ὁμως εἰσηγήσεις καί τήν ἐπακολουθήσασα συζήτηση στό Συνέδριο κατοχυρώθηκε πλήρως ἡ ἄποψη ὅτι ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας δέν ἐνεργεῖ ἡ σώζουσα Χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καί ἐπομένως τά μυστήρια τῶν ἑτεροδόξων εἶναι ἄκυρα καί ἀνυπόστατα. Κατ' ἀκρίβειαν οἱ ἐπιστρέφοντες στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἑτερόδοξοι πρέπει νά βαπτίζονται.

Διαπιστώθηκε ἐπίσης ὅτι ἡ «Λειτουργική Κίνηση», καλλιεργηθεῖσα ἐπί μακρόν στούς κόλπους τοῦ Παπισμοῦ καί υἰοθετηθεῖσα ἀπό τήν Β' Βατικάνειο Σύνοδο (1963-1965), ἐπηρέασε ἐπίσης Ὁρθοδόξους κληρικούς καί θεολόγους. Ὑπό τό πρόσχημα τῆς «Λειτουργικῆς Ἀνανέωσης» ἀποβλέπει στήν ἔνωση τῶν Ὁρθοδόξων ὑπό τόν πάπα κατά τό πρότυπο τῶν Οὐνιτῶν. Προσπαθεῖ σταδιακά, μετά ἀπό κάποιον χρόνο ψυχολογικῆς προετοιμασίας, νά ἐπιβάλλει μία ἀδογματική λατρεία, χωρίς ἀναφορές σέ δόγματα, αἱρέσεις καί ὁμολογητάς ἁγίους, ὥστε ἡ νέα Οὐνία νά γίνεται δεκτή ἀπό ὅλους. Ἔτσι ἐξηγεῖται καί ὁ προωθούμενος σχεδιασμός τῆς κάθαρσης τῶν λειτουργικῶν κειμένων.

4. Ἡ συμμετοχή στό «Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν» καί οἱ διάλογοι μέ τούς Προτεστάντες.

Στόν χῶρο τοῦ «Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν» καί στούς θεολογικούς διαλόγους συνολικά μέ τίς Προτεσταντικές ὁμολογίες, Λουθηρανισμό, Ἀγγλικανισμό, Μετερρυθμισμένους, διαπιστώθηκε ὅτι ἡ κατάσταση εἶναι ἐξ ἴσου ζοφερή ἢ καί ζοφερώτερη. Ὁ διά τῆς συμμετοχῆς μας στό «Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν» εὐτελισμός τῆς Μιάς, Ἁγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας μέ τόν ὑποβιβασμό καί τήν ἔκπτωσή της σέ ἓνα κομμάτι, σέ ἓνα μέλος τῆς συνάξεως τῶν πολυπληθῶν αἱρέσεων καί σχισμάτων, ὄχι μόνο τῆς στέρησε ἀριθμητικά, ὡς ἀνύπαρκτης σχεδόν στίς διάφορες ψηφοφορίες, τήν δυνατότητα νά ἔχει ἀποφασιστικό λόγο στίς διάφορες συνελεύσεις, ἀλλά κυρίως αὐτός ὁ ὑποβιβασμός καί ἡ ἰσοπέδωση ἀπεθρόασαν τούς ἐλευθερόφρονες Προτεστάντες, ὥστε νά εἰσάγουν στίς διάφορες συναντήσεις καί νά συζητοῦν θέματα τά ὁποῖα ἀναιροῦν τό ἴδιο τό Εὐαγγέλιο καί τήν Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, τόν ἴδιο τόν Χριστιανισμό, ὅπως εἶναι τά θέματα τῆς ἱερωσύνης τῶν γυναικῶν, τοῦ γάμου τῶν ὁμοφυλοφίλων καί διάφορες ἀνιμιστικές εἰδωλολατρικές ἐκδηλώσεις πίστεως καί λατρείας.

Ἐπῆρξε τέτοια καί τόση ἡ ἀντίδραση γιά τήν ἀποστασία αὐτή τῶν Προτεσταντῶν ἀπό τήν Χριστιανική πίστη καί ζωή, πού ἀποδεικνύει περίτρανα ὅτι εἶναι μῦθος καί φαντασία ἡ δῆθεν μαρτυρία τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως κατά τήν συμμετοχή μας στούς θεολογικούς διαλόγους, ὥστε πολλές Ὁρθόδοξες ἐκκλησίες ἔλαβαν ὀριστική καί ἀμετάκλητη ἀπόφαση νά ἀποχωρήσουν ἀπό τό «Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν» καί ἀπό τούς θεολογικούς διαλόγους, ὅπως ἔπραξε πρώτη τό 1992 ἡ Μήτηρ τῶν Ἐκκλησιῶν, τό παλαίφατο καί πρεσβυγενές Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων, καί ἀκολούθησαν στή συνέχεια ἡ Ἐκκλησία Γεωργίας, καί ἡ Ἐκκλησία Βουλγαρίας, ἐνῶ ἦσαν ἔτοιμες νά ἀποχωρήσουν καί ἄλλες Ὁρθόδοξες ἐκκλησίες. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Σεργίας ἀποφάσισε σέ συνεδρία τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κατά Μάϊο-Ἰούνιο τοῦ 1997 νά

ἀποχωρήσει ἀπό τό «Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν», ἀπόφαση πού δυστυχῶς δέν ἐφήρμοσε στή συνέχεια. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου ἐπίσης σέ συνεδρία τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διχάσθηκε· ἰσοψήφισαν τά μέλη τῆς κατά τήν σχετική συνεδρία, καί μόνον τό βᾶρος τῆς ψήφου τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἔσωσε τήν ἀπόφαση τῆς παραμονῆς στό «Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν», ὥστε νά ἀποφευχθοῦν ἀρνητικές συνέπειες στό ἐθνικό θέμα τῆς νήσου. Ἐντονος προβληματισμός ὑπῆρχε καί στήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος πρὶν ἀπό τήν σημερινή ἡγεσία, ὅπως καί στήν Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας, σέ ἐπίπεδο μάλιστα ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος.

Οἱ ἐνδοορθόδοξες αὐτές ἐξελίξεις πού ἀποδεικνύουν καί θά ἀπεδείκνυαν ἐμφανέστερα, ἂν ὀλοκληρώνονταν, ὅτι ἡ Μία, Ἁγία, Καθολική, καί Ἀποστολική Ἐκκλησία παραμένει πιστός μάρτυρας καί φύλακας τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καί ζωῆς, δυστυχῶς ἀνεστάλησαν μέ τήν ὑποβολή τῆς γνώμης ἀπό τόν ἀρχαῖο ψιθυριστή καί ἐπίδουλο τῆς σωτηρίας, ὅτι δέν πρέπει νά διασπασθεῖ ἡ διορθόδοξη ἐνότητα καί πρέπει ἀπό κοινοῦ νά ἀποφασίσουν σχετικά ὅλες οἱ ἐκκλησίες, μολονότι εἶναι γνωστόν ὅτι καί ἡ συμμετοχή δέν ἀποφασίσθηκε ἀπό κοινοῦ, ἀλλά κάθε ἐκκλησία ἀποφάσισε ξεχωριστά. Ἀλλοίμονο ἂν οἱ Ἅγιοι Πατέρες καί οἱ ὀρθόδοξοι σύνοδοι περίμεναν νά πάρουν κοινές ἀποφάσεις μέ τούς αἰρετικούς ἢ μέ τούς φίλους τῶν αἰρετικῶν καί τούς αἰρετικά φρονοῦντας.

Ἔτσι, μέ αἴτημα τῶν ἐκκλησιῶν Σερβίας καί Ρωσίας, συνῆλθε ἡ «Διορθόδοξη Συνάντηση τῆς Θεσσαλονίκης» μέ πρωτοβουλία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (29 Ἀπριλίου-2 Μαΐου 1998), ἡ ὁποία ἐπάγωσε ὅλες τίς σχετικές κινήσεις μέ ἀναγνώριση βέβαια τοῦ δικαίου τῶν ἀντιδράσεων καί τῶν ἀποφάσεων, ἀλλά μέ ἐκκληση παραμονῆς ἐπί τῆ ἐλπίδι τῆς βελτιώσεως τῶν πραγμάτων. Ἀναγνωρίζεται εἰς τό ἀνακοινωθέν ὅτι «μετά ἓνα αἰῶνα ὀλόκληρον ὀρθοδόξου συμμετοχῆς εἰς τήν Οἰκουμενικήν Κίνησιν καί παρουσίας ἡμίσεος αἰῶνος εἰς τό Π. Σ. Ἐκκλησιῶν, δέν διαπιστοῦται ἱκανοποιητική πρόοδος εἰς τόν πολυμερῆ μεταξύ τῶν Χριστιανῶν Θεολογικόν Διάλογον. Ἀντιθέτως τό χάσμα μεταξύ Ὀρθοδόξων καί Προτεσταντῶν γίνεται μεγαλύτερον λόγῳ τῆς αὐξήσεως ἀναλόγων τάσεων (=“περιεκτική” γλώσσα, χειροτονία γυναικῶν, δικαιώματα σεξουαλικῶν μειονοτήτων, θρησκευτικός συγκρητισμός) ἐν τοῖς κόλποις ὀρισμένων Προτεσταντικῶν Ὁμολογιῶν».

Γιά νά ἀποκτήσει καί θεολογικό ὑπόβαθρο ἡ ἐσφαλμένη αὐτή ἀπόφαση, νά παράσχει ἐπιχειρήματα στούς οἰκουμενιστάς καί οἰκουμενίζοντας καί νά καθησυχάσει τίς ἀνησυχίες τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, συνεκλήθη στή Θεσσαλονίκη «Διεθνές Ἐπιστημονικό Συμπόσιο», τυπικῶς μέν ἀπό τήν Θεολογική Σχολή, οὐσιαστικῶς ὅμως ἀπό τό «Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν», πού μετεῖχε μέ ἐκπροσώπους του, καί ἀπό οἰκουμενιστάς καθηγητάς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, τόν Ἰούνιο τοῦ 2003, παρουσία καί τοῦ Μακαριωτάτου ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου. Ἀποδείχθηκε ἄλλη μία φορά ὁ μῦθος τῆς μαρτυρίας τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως. Στά πορίσματά του τό οἰκουμενιστικό αὐτό συμπόσιο προσβάλλει τήν Ὀρθόδοξη Θεολογία μέ τήν θέση του γιά τήν ἱερωσύνη τῶν γυναικῶν καί ἀνατρέπει τήν κανονική λειτουργική παράδοση τῆς ἐκκλησίας στό θέμα τῆς συμπροσευχῆς. Διαπιστώνει στά Πορίσματά του τήν «ἀδυναμία τῆς ἐναντίον τῆς χειροτονίας τῶν γυναικῶν θεολογικῆς ἐπιχειρηματολογίας τῶν Ὀρθοδόξων» καί ἀποφαίνεται γιά τό

θέμα τῆς συμπροσευχῆς ὅτι «*ἡ μόνη κοινή προσευχή πού ρητά ἀπαγορεύεται εἶναι ἡ εὐχαριστιακή*». Στό τέλος μάλιστα ὡς συμπέρασμα αὐτῶν τῶν θέσεων διαπιστώνεται ὅτι, ἀφοῦ δέν ἔχουμε ἐπιχειρήματα στό θέμα τῆς χειροτονίας τῶν γυναικῶν, οἱ δέ συμπροσευχές πλὴν τῆς εὐχαριστιακῆς ἐπιτρέπονται, κακῶς καί ἀθεολογήτως ἀπεχώρησαν μερικές Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες ἀπό τό «Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν». Γι' αὐτό κάνουν ἔκκληση πρὸς τίς ἐκκλησίες Γεωργίας καί Βουλγαρίας νά ἐπιστρέψουν «*στήν εὐρεία παγκόσμια οἰκουμενική οἰκογένεια*». Τόν παντελῶς ἀστήρικτο καί ἔωλο αὐτό θεολογικό λόγο ἀποδέχθηκε, ὡς φαίνεται, καί ὁ παρῶν στίς ἐργασίες τοῦ συμποσίου ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος ἐδήλωσε, μέ ἡ χωρίς συνοδική κάλυψη, ὅτι βλέπει «*νά ἀπομακρύνεται ἡ περίπτωση τῆς ἀποχώρησης τῆς Ἐκκλησίας μας (=Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος) ἀπό τό Π.Σ.Ε.*».

Σχετικά μέ τά δύο σημαντικά θέματα τῆς ἱερωσύνης τῶν γυναικῶν καί τῆς συμπροσευχῆς μέ τούς ἑτεροδόξους στίς σχετικές εἰσηγήσεις καί στίς συζητήσεις τοῦ παρόντος «Διορθοδόξου Θεολογικοῦ Συνεδρίου» κατοχυρώθηκαν μέ συντριπτική ἐπιχειρηματολογία τό ἀδύνατο τῆς χειροτονίας γυναικῶν στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καί ἡ ἀπαγόρευση κάθε εἴδους συμπροσευχῆς ἀπό τούς ἱερούς κανόνες καί ὄχι μόνο τῆς εὐχαριστιακῆς. Προσευχόμεθα ὑπέρ τῶν ἑτεροδόξων, γιά νά ἐπιστρέψουν στήν Ἐκκλησία, ὄχι ὅμως μετά τῶν ἑτεροδόξων.

5. Ὁ διάλογος μέ τούς Μονοφυσίτες.

Ἡ ἴδια εἰκόνα ὄχι μόνο τῆς παντελοῦς ἀκαρπίας ἀλλά καί τῶν σοβαρῶν παραχωρήσεων σέ θέματα πίστεως ὑπάρχει καί στόν θεολογικό διάλογο μέ τούς μέχρι σήμερα θεωρουμένους καί ὄντας Μονοφυσίτες, τώρα ὅμως ἀπό «ἀγάπη» χαρακτηριζομένους ὡς «Ἀντιχαλκηδόνιους», «Προχαλκηδόνιους», «Ἀρχαῖες Ἀνατολικές Ἐκκλησίες», τελικῶς δέ καί Ὁρθοδόξους. Στό Συνέδριο διαπιστώθηκε ὅτι ὁ διεξαχθεῖς διάλογος δέν ἀπέφερε κανένα θετικό ἀποτέλεσμα. Οἱ τρεῖς «Δηλώσεις» Ὁρθοδόξων καί Ἀντιχαλκηδονίων εἶναι κείμενα ἀπαράδεκτα ὀρθοδόξως. Σοβαρότατα ὀλισθήματα ἐπίσης εἶναι ἡ μυστηριακή διακοινωνία μέ τούς Μονοφυσίτες, πού ἀποφασίσθηκε ἀπό τό Πατριαρχεῖο Ἀντιοχείας, ἡ μερική ἀναγνώριση ἀπό τό Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας τῶν μυστηρίων τῶν Μονοφυσιτῶν καί οἱ εἰσηγήσεις περί καθάρσεως τῶν λειτουργικῶν κειμένων καί ὀρισμοῦ τυπικοῦ συλλειτουργίας Ὁρθοδόξων καί Μονοφυσιτῶν. Σέ ἐπίπεδο θεολογικῆς ἔρευνας φθάσαμε στό ἀδιανόητο καί βλάσφημο γιά τίς ἅγιες Συνόδους καί τούς ἁγίους Πατέρας, πού καταδίκασαν τούς ἀρχηγούς τῆς αἵρέσεως, ἐγγείρημα νά ἐγκρίνονται ἀπό τό Τμήμα Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης δύο διδακτορικές διατριβές, πού ἀποφαίνονται ὅτι οἱ Μονοφυσίτες Διόσκορος καί Σεβήρος δέν ἦσαν αἵρετικοί, ἀλλά καταδικάσθηκαν γιά μή θεολογικούς λόγους.

6. Ὁ διάλογος μέ τούς Παλαιοκαθολικούς.

Ὁ μόνος θεολογικός διάλογος πού ἔληξε μέ ὑπογραφή τῶν Ὁρθοδόξων θέσεων ἀπό ἑτεροδόξους εἶναι ὁ διάλογος μέ τούς Παλαιοκαθολικούς. Τά ὑπογραφέντα κείμενα καταδικάζουν ὅλες τίς βασικές πλάνες τοῦ Παπισμοῦ, ἀπό τόν ὁποῖον

ἀποχώρησαν μετά τήν Α΄ Βατικάνειο Σύνοδο τοῦ 1870 οἱ ὀνομασθέντες Παλαιοκαθολικοί, διαμαρτυρόμενοι γιά τήν ἀνακήρυξη σέ δόγμα τῆς διδασκαλίας περί τοῦ ἀλαθήτου τοῦ πάπα. Προφανῶς μή φέρουσα αὐτήν τήν ἐξέλιξη, δυσμενέστατη καί μή ἐλεγχόμενη ἀπό τήν ἴδια, ἡ Ρώμη ἔκανε τό πᾶν, ὥστε ὁ αἰσίως περατωθεῖς αὐτός διάλογος νά μή προχωρήσει σέ ἔνωση τῶν Παλαιοκαθολικῶν μέ τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Θά ἦταν ἡ πρώτη φορά πού τμήμα τοῦ δυτικοῦ Χριστιανισμοῦ θά ἔνσωματωνόταν καί θά ἐπέστρεφε στήν Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία, δείχνοντας παραδειγματικά σέ ὁλόκληρη τή Δύση, Παπική καί Προτεσταντική, τό δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς. Οἱ Παλαιοκαθολικοί διέπραξαν ὅμως καί αὐτοί τό λάθος στόν διάλόγο τους μέ τούς Ἀγγλικανούς νά ταχθοῦν ὑπέρ τῆς ἱερωσύνης τῶν γυναικῶν, ἀναιροῦντες ὅσα μετά τῶν Ὁρθοδόξων ἐδέχθησαν, καί νά ἐγείρουν ἔτσι σοβαρό ἐμπόδιο στήν περαιτέρω θετική ἐξέλιξη τῶν πραγμάτων.

7. Ὁ ἀληθής διάλογος καί οἱ προϋποθέσεις του.

Συμπερασματικά, σχετικά μέ τούς θεολογικούς διαλόγους, διαπιστώθηκε ὅτι ἡ Ἐκκλησία δέν ἀποφεύγει τόν διάλογο· εἶναι ἀνοικτή εἰς ὅλους καί τούς καλεῖ νά ἔλθουν σ' αὐτήν γιά νά σωθοῦν. Αὐτή εἶναι ἡ ἀναγκαία προϋπόθεση καί ὁ ἀπαράβατος ὅρος κάθε διαλόγου· δέν τίθεται σέ συζήτηση καί ἀμφισβήτηση ἡ σώζουσα ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας. Σέ περίπτωση μή κατανοήσεως ἢ ἀρνήσεως ἐκ μέρους τῶν ἑτεροδόξων αὐτοῦ τοῦ σωτηριώδους πλαισίου, δέν πρέπει νά παρατείνεται χρονικά ὁ διάλογος, ἀλλά τηρουμένων τῶν ἀναγκαίων χρονικῶν ὁρίων, ὅπως ἔκαναν οἱ Ἁγιοί Πατέρες στίς συνόδους, νά διακόπτεται ὁ διάλογος, ὅπως ἔπραξε καί ὁ ἴδιος ὁ Κύριος πρός ὅσους δέν ἀντελήφθησαν τήν διδασκαλία Του καί δυσανασχετοῦσαν: «Μή καί ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν;»⁷. Ἔτσι μόνον ὑπάρχει ἐλπίς νά συνειδητοποιήσουν τήν πλάνη οἱ ἑτεροδόξοι καί νά ἀπαντήσουν καί σήμερα στήν Ἐκκλησία, πού εἶναι ὁ Χριστός ὁ εἰς τούς αἰῶνας ἐπεκτεινόμενος: «Κύριε, πρός τίνα ἀπελευσόμεθα; Ρήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις»⁸. Αὐτήν τήν ἀξιωματικὴν καί ὑποδειγματικὴν στάση ἐκράτησε στόν διάλογο μέ τούς Προτεστάντες θεολόγους τῆς Τυβίγγης ὁ πατριάρχης Ἱερεμίας Β΄ ὁ Τρανός στή δεύτερη «Ἀπόκρισή» του (1581). Ὅταν διεπίστωσε σύντομα ὅτι ἐμμένουν στίς πλάνες καί ἀπορρίπτουν τήν διδασκαλία τῶν Ἁγίων Πατέρων, «τῶν φωστήρων καί θεολόγων τῆς Ἐκκλησίας», διέκοψε τήν ἐπικοινωνία καί τούς ἄφησε νά βαδίζουν τόν δικό τους δρόμο: «Ὡστε τό καθ' ὑμᾶς ἀπαλλάξατε τῶν φροντίδων ἡμᾶς. Τήν ὑμετέραν οὖν πορευόμενοι, μηκέτι μέν περί δογμάτων, φιλίας δέ μόνης ἔνεκα, εἰ βουλητόν, γράφετε»⁹.

Στό συνέδριο τονίσθηκε ὅτι εἶναι ἐσφαλμένη, ἀδικαιολόγητη καί μοναδική στήν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας μέθοδος νά διεξάγονται σήμερα διάλογοι ὄχι γιά τίς διαφορές, γιά τά χωρίζοντα, ἀλλά γιά τίς ὁμοιότητες, γιά τά ἐνοῦντα. Τί νόημα ἔχει νά συζητοῦμε γι' αὐτά, τά ὁποῖα δεχόμεστε καί στά ὁποῖα συμφωνοῦμε; Ἀπλῶς κρύβουμε τίς διαφορές καί ἐξυπηρετοῦμε ἄλλες σκοπιμότητες· τήν μή φανέρωση τοῦ χάσματος καί τόν ἐφησυχασμό τῶν καλοπροαιρέτων ἑτεροδόξων, ὡς καί τήν διευκόλυνση τοῦ προσηλυτιστικοῦ ἔργου εἰς βάρος τῶν Ὁρθοδόξων. Εἶναι ἀπαραίτητο ἐπίσης οἱ ὁποιοσδήποτε ἀποφάσεις στίς σχέσεις μέ τούς ἑτεροδόξους νά

έχουν συνοδική κάλυψη, και να ένημερώνεται σχετικώς τό πλήρωμα τής Έκκλησίας, διότι ύπάρχει σοβαρό έλλειμμα ούσιαστικής συνοδικότητας.

Τελικώς οί σύνοδοι έπεκρότησαν και έπήνεσαν τό σκεπτικό τών Όρθοδόξων Έκκλησιών πού αποχώρησαν ή έπρόκειτο να αποχωρήσουν από τό «Παγκόσμιο Συμβούλιο Έκκλησιών» και τούς θεολογικούς διαλόγους, όπως διατυπώνεται στό ιστορικό και όρθοδοξότατο γράμμα πού έστειλε ή Έκκλησία Έεροσολύμων 22 Σεπτεμβρίου 1992 πρός τούς άρχηγούς τών λοιπών αυτοκεφάλων Έκκλησιών, στό όποιο ανακοινώνει ότι διακόπτει τόν θεολογικό διάλογο «*μετά πάντων τών έτεροδόξων γενικώς, ήγησαμένη ότι ούτος, ού μόνον άνώφελός έστιν, αλλά και επιζήμιος αποθαίνει διά τήν έν γένει Όρθόδοξον Έκκλησίαν και ιδιαιτέρως διά τήν Αγιωτάτην ήμων Έκκλησίαν τών Έεροσολύμων*».

8. Από τόν διαχριστιανικό στόν διαθρησκειακό συγκρητισμό.

Διαπιστώθηκε επίσης ότι ό Οικουμενισμός, μετά τήν έπιτυχία πού είξε στους διαχριστιανικούς διαλόγους μέ τίς θεωρίες τών «κλάδων», τών «άδελφών εκκλησιών» και τής «βαπτισματικής θεολογίας», έχει ήδη περάσει στην έπόμενη επιδίωξη τών σχεδιαστών τής «Νέας Έποχής», στην διαθρησκειακή ένότητα, μέ τήν προβολή τής όντως δαιμονικής θέσεως ότι ό Χριστός δέν είναι ή μόνη όδος σωτηρίας, ή ζωή, τό φώς και ή αλήθεια· και οί άλλες θρησκείες είναι όδοί σωτηρίας, ώστε στό τέλος να επιβληθεί ή πανθησκεία του Έντιχρίστου στά πλαίσια τής παγκοσμιοποίησης και τής Νέας Τάξεως Πραγμάτων. Οί πυκνούμενες και ενισχυόμενες από Χριστιανούς ήγέτες, και μερικούς Όρθοδόξους, διαθρησκειακές συναντήσεις και οί διαθρησκειακοί διάλογοι έχουν όδηγήσει σε άνεπίτρεπτο συγκρητισμό, αποτελοϋν άρνηση του Εύαγγελίου και προσβολή τών Αγίων Μαρτύρων και Όμολογητών τής πίστεως, τών όποιων τό μαρτύριο και ή όμολογία υπέρ τής μοναδικής αληθείας χάνουν πλέον κάθε νόημα, μεταβάλλονται δε και αυτοί εις άνοήτους «φουνταμενταλιστάς».

B. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Μετά τίς διαπιστώσεις αυτές και εκτιμήσεις τό «Διορθόδοξο Θεολογικό Συνέδριο» προέβη στις ακόλουθες προτάσεις.

1. Έπειδή είναι πανθομολογούμενο πλέον μετά από ένατό έτη τό άνώφελο και επιζήμιο τής συμμετοχής τής Έκκλησίας, μέ όρους διομολογιακής και διαθρησκειακής ισότητας και ισοπεδώσεως, στό «Παγκόσμιο Συμβούλιο Έκκλησιών», στους διαχριστιανικούς και στους διαθρησκειακούς διαλόγους, προτείνεται να προχωρήσουν και οί λοιπές αυτοκέφαλες εκκλησίες σε αποχώρηση από τό «Παγκόσμιο Συμβούλιο Έκκλησιών» και σε διακοπή αυτού του είδους τών διαλόγων. Για τόν σκοπό αυτό δέν απαιτείται πανορθόδοξη άπόφαση, άφου και ή συμμετοχή άποφασίσθηκε μεμονωμένως. Ό μόνος διάλογος πού δικαιολογείται βάσει του Εύαγγελίου και τής Πατερικής Παραδόσεως είναι ή άπάντηση στό έρώτημα τών

προσερχομένων αυτοπροαιρέτως νά σωθοῦν ἕτεροδόξων καί ἕτεροθρήσκων: «*Τί με δεῖ ποιεῖν ἵνα σωθῶ;*»¹⁰ ἢ «*Τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;*»¹¹.

2. Νά ἀναθεωρήσουν οἱ Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, καί προπαντός ἡ προηγουμένη τῆ τιμῆ καί ταῖς πρωτοβουλίαις Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως, τίς σχέσεις τους πρὸς τόν Παπισμό, τόν ὁποῖο ὅλοι οἱ Ἅγιοι Πατέρες, ἀπό τόν Μ. Φώτιο, μέσῳ τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου Παλαμᾶ, Μάρκου Εὐγενικοῦ, Κολλυβάδων Ἁγίων, μέχρι καί τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου καί τοῦ Γέροντος Ἰουστίνου Πόποβιτς, θεωροῦν ὡς αἵρεση καί ὄχι ὡς «ἀδελφὴ ἐκκλησία».

3. Νά τηρηθοῦν οἱ ἱεροὶ κανόνες τῆς Ἐκκλησίας, πού ἀπαγορεύουν τὴν συμπροσευχὴν μέ τούς ἕτεροδόξους γενικῶς, σέ ὅλες τίς περιπτώσεις, καί ὄχι μόνο τὴν εὐχαριστιακὴν συμπροσευχὴν, ὅπως προβάλλεται ἐσχάτως. Ἡ τήρηση τῶν κανόνων ἐπιβάλλεται κυρίως σέ θέματα πίστεως καί ὄχι μόνον σέ θέματα διοικήσεως καί δικαιοδοσιῶν.

4. Νά γίνῃ ἐκκλησιὴ πρὸς τίς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, πού δέν δέχθηκαν μέχρι τώρα νά ἐπισκεφθῇ ὁ πάπας τίς χῶρες τους, νά ἐμμένουν σ' αὐτὴν τὴν ἀπόφαση. Φαντάζεται κανεὶς κάποιον ἀπὸ τούς Ἁγίους Πατέρες νά ὀργανώνει ὑποδοχάς, νά τιμᾶ καί νά ἀσπάζεται τόν Ἅρειο, τόν Νεστόριο, τόν Εὐτυχῆ κ.ἄ.; Νά διαγραφῇ ἀπὸ τὸ Ἡμερολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (=Δίπτυχα) ἡ ἀπαράδεκτη ἀναγραφή τῆς ἐπισκέψεως τοῦ πάπα ὡς μεγάλου ἱστορικοῦ γεγονότος, καί νά ἀποτραπῇ στό μέλλον κάθε ἐνέργεια γιὰ ἀνταπόδοση ἢ ἐπανάληψη τῆς ἐπισκέψεως.

5. Νά διερευνηθῇ τὸ θέμα τῆς μυστηριακῆς διακοινωνίας τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας μέ τούς Μονοφυσίτας ὡς καί τὸ τῆς ἀναγνώρισεως μερικῶν μυστηρίων τῶν αὐτῶν αἰρετικῶν ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας καί νά ἐφαρμοσθῇ στὴν περίπτωσιν αὐτὴ ἡ κανονικὴ ἀρχὴ «*ὁ κοινωνῶν ἀκοινωνήτω ἀκοινωνήτος ἔστω*».

6. Νά ἐνισχυθῇ καί ἐνθαρρυνθῇ ὁ ἐνδοεκκλησιαστικὸς διάλογος στό πνεῦμα τῆς συνοδικότητος, πού δέν περιορίζεται μόνον στοὺς ἐπισκόπους. Εἶναι τουλάχιστον λυπηρὸν νά ἐπιδιώκεται ὁ διάλογος μέ τούς ποικιλώνυμους αἰρετικούς καί ἕτεροθρήσκους, καί νά ἀπορρίπτεται ἡ διαφορετικὴ ἄποψη ἀδελφῶν ἐν τῇ πίστει, πού συκοφαντοῦνται ὡς φανατικοί.

7. Νά ἀποθαρρυνθοῦν καί νά σταματήσουν οἱ λειτουργικὲς ἀλλαγές καί ἀνανεώσεις, γιατί ἀποτελοῦν ἐφαρμογὴ ἀρχῶν τοῦ Οἰκουμενισμοῦ καί ἀποδλέπουν σέ δημιουργία ἀδογματικῆς λατρείας, ὥστε νά διευκολύνεται ἡ ἀποδοχὴ τῶν αἱρέσεων. Ἄλλωστε ὁ λειτουργικὸς πλοῦτος τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας δέν ἀνήκει σέ κάποια τοπικὴ ἐκκλησία. Ἐκφράζει τὴν διαχρονικὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας καί πρέπει νά φυλάσσεται ὡς κόρη ὀφθαλμοῦ. Εἰδικὰ γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἐπέμειναν οἱ σύνοδοι στὴν ἐπίκριση καί ἀπόρριψη τοῦ πρωτοφανοῦς καί παντελῶς ἀδικαιολογήτου ἐγγειρήματος νά ἀναγινώσκονται συγχρόνως στό ἀρχαῖο κείμενο καί σέ νεοελληνικὴ μετάφραση τὰ ἁγιογραφικὰ ἀναγνώσματα σέ ναοὺς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.

8. Νά διατρανωθῇ πρὸς τίς ἐκκλησιαστικὰς ἡγεσίες ὅτι σέ περίπτωσιν πού ἐξακολουθήσουν νά συμμετέχουν καί νά ἐνισχύουν τὴν παναίρεση τοῦ Οἰκουμενισμοῦ, διαχριστιανικοῦ καί διαθρησκειακοῦ, ὁ ἐπιβεβλημένος σωτήριος,

κανονικός και άγιοπατερικός δρόμος τών πιστών, κληρικῶν και λαϊκῶν, εἶναι ἡ ἀκοινωνησία, ἡ διακοπή δηλαδή τοῦ μνημοσύνου τῶν ἐπισκόπων, οἱ ὁποῖοι καθίστανται συνυπεύθυνοι και συγκοινωνοὶ τῆς αἵρέσεως και τῆς πλάνης. Δέν πρόκειται περί σχίσματος, ἀλλά περί θεαρέστου ὁμολογίας, ὅπως τό ἔπραξαν παλαιοὶ Πατέρες, ἀλλά και στίς ἡμέρες μας ὁμολογηταὶ ἐπίσκοποι, μεταξύ τῶν ὁποίων ὁ γεραρός και σεβαστός μητροπολίτης πρώην Φλωρίνης Ἀὐγουστῖνος, και τό "Άγιον Ὅρος.

9. Νά διακηρυχθεῖ ἐν ἤχῳ σάλπιγγος ὅτι ὁ Οἰκουμενισμός και οἱ ἀπροϋπόθετοι διάλογοι μέ τούς ἑτεροδόξους και ἑτεροθρήσκους δέν ὠφελοῦν ἀλλά βλάπτουν, ἐπομένως δέν εἶναι ἔργο ἀγάπης, ἀλλά ἀπλῶς κοσμικῆς νοοτροπίας· συμβατικές σχέσεις, πού ἀποβλέπουν ὄχι σέ πνευματικούς, ἀλλά σέ ἰδιοτελεῖς στόχους. Φθείρουν και νοθεύουν τό ὀρθόδοξο φρόνημα μέ τόν συμφυρμό και τήν σύγχυση, βλάπτουν ἐπομένως τούς ὁμοπίστους, ἀφοῦ χωρίς καθαρότητα δογμάτων και στά πιό μικρά θέματα δέν μπορεῖ κανεῖς νά σωθεῖ. Στούς ἑτεροθρήσκους και ἑτεροδόξους κλείνουν τήν πύλη τῆς σωτηρίας, ἀφοῦ ἐμποδίζουν τούς μέν πρώτους νά δοῦν ὅτι ὁ Χριστός εἶναι ἡ μόνη ὁδός σωτηρίας, τούς δέ δευτέρους ὅτι ἡ Ὅρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι ἡ κιβωτός τῆς σωτηρίας, ἡ μόνη Ἐκκλησία. Τήν σωτηρία πάντων τῶν ἀνθρώπων θέλει ὁ Θεός ἐν τῇ ἀπειρῶ ἀγάπῃ Του πρὸς τόν κόσμο και τόν ἄνθρωπο. Ἀντιθέτως τήν πολεμεῖ μέ πολλούς τρόπους ὁ Διάβολος, ὁ ἐχθρός τῆς σωτηρίας, ἀπό φθόνο και μῖσος πρὸς τόν ἄνθρωπο.

Ἄπορρίπτουμε λοιπόν ἐξ ἀγάπης τόν Οἰκουμενισμό, διότι ἐπιθυμοῦμε νά προσφέρουμε στούς ἑτεροδόξους και ἑτεροθρήσκους ἐκεῖνο πού ἐχάρισε πλούσια ὁ Κύριος σέ ὅλους ἐμᾶς μέσα στήν Ἁγία Ὅρθόδοξο Ἐκκλησία Του, δηλαδή τήν δυνατότητα νά γίνουμε και νά εἴμαστε μέλη τοῦ Σώματός Του.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Ἄρχιμ. Ἰουστίνου Πόποβιτς, Ὅρθόδοξος Ἐκκλησία και Οἰκουμενισμός, Θεσσαλονίκη 1974, σελ. 224.
2. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς Ῥωμαίους* Ὅμιλ. 22, 2, PG 60, 611.
3. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς Φιλιππησίους* Ὅμιλ. 2, 1, PG 62, 191.
4. Ματθ. κγ' 13.
5. Βλ. Π. Μπρατσιώτου, Ὁ Σάμου *Εἰρηναῖος και τό Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν*, «Ἐκκλησία» 40 (1963) 477.
6. Ματθ. ιβ' 33.
7. Ἰω. ς' 67.
8. Αὐτόθι 69.
9. Ἰ. Καρμίρη, *Τά Δογματικά και Συμβολικά Μνημεῖα τῆς Ὅρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας Graz* 1968, τόμ. 2ος, σελ. 489.
10. Πράξ. ις' 30.
11. Λουκ. ι' 25, ιη' 18.